

Bir buçuk yaşında, hastanede. Yanı başında bebek var ama ona bakmıyor farkındaysanız, resim yapıyor.

12 yaşındayken ameliyat kararı veren doktorlara "hayır" dedi. Çok uğraşarak yürüse de bir denge kurmuştu, yürümeyi tekrar öğrenmek istemedi. Doktorlar "Sen reşit değilsin, buna karar veremezsin" deseler de, annesi onu dinledi.

Çarpıcı bir hayattan

Canan Tolon, San Francisco'da, Türkiye'de olduğundan daha çok tanınan bir ressam. ABD'deki ilk kişisel sergisini 1983 yılında açan, ondan sonra da San Francisco, Chicago, New York, Paris ve Türkiye'de 20'den fazla kişisel, bir o kadar da karma sergiye imza atan Tolon, şu günlerde Ankara Galerî Nev'de son dönem çalışmalarını sergiliyor. Onu yakından tanıyanlar, bu sergisinin diğerlerinden bir farkı olduğunu hemen anlayabilir: Çünkü burada sanatçının farklı malzemelerden ürettiği tuval resimlerinin yanı sıra, geçmişinden farklı anları anlatan eski desenleri de sergileniyor. Yanında, "Geçmişsiz Gelecek" adlı kitabı. Bildiklerimizden çok farklı, çarpıcı bir hayat hikayesi var Tolon'un. Aslında bunları konuşmaktan pek hoşlanmıyor. "Neden başkalarının mutsuzluğu bunca büyüler insanı? Acaba merhamet duygularını doyurmak için mi? Ama ben, kurbanı ve kahramanı olmayan kitabı bu yüzden yazmadım. Uzun zaman yazmakta tereddüt ettim. Kendinden, kendinin ya da arkadaşlarının bedensel engelinden söz etmenin verdiği rahatsızlık vardı. Şimdi bundan söz ediyorsam, bir daha hiç söz etmemek içindir." Dedik ya, çocuk felcine yakalandığı bir yaşından itibaren hayatının ilk on yılını şimdi "beyaz bir boşluk" olarak

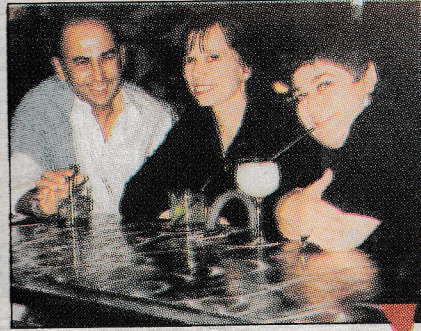
■ Fotoğraf: İlhami YILDIRIM

12 yaşındayken ameliyat kararı veren doktorlara "hayır" dedi. Çok uğraşarak yürüse de bir denge kurmuştu, yürümeyi tekrar öğrenmek istemedi. Doktorlar "Sen reşit değilsin, buna karar veremezsin" deseler de, annesi onu dinledi.

San Francisco'daki atölyesinde

Dostları Ferzan Özpetek ve Serra Yılmaz'la...

2002'de Nişantaşı'ndaki Yaya Sergisi'ndeki çalışmalarından biri.

Attan çarpıcı resimler

CANAN TOLON

bindirir, kompozisyonlar elde eder. Dağınık çarşafın kıvrımlarında dağlar, vadiler yaratır. Hastane yatağı, yani onun "yaşadığı yer", sonsuz bir esin kaynağı haline gelir. O görüntüleri hafızasına da kaydetmiştir ki şimdi eserlerinin kiminde görülebilir. Hastanede yıllarca kağıtlara yaptığı resimler ise şimdi yoktur. Doğru dürüst fotoğrafı bile. Bu yüzden kitabının adı, "Geçmişsiz Gelecek"tir.

Arada Almanya'da bir hastane macerası vardır; Almancayı öğreneceği kadar uzun sürmüştür ve oradan kötü anılar kalmıştır aklında ama bir gün, o sekiz on yaşlarındayken, anne babaları gelip alır iki kardeşi. Her şeyin bittiğini, kabusun sona erdiğini söylerler. Bir aile olarak yaşadığı ilk ev Paris yakınlarıdır ama onun için asıl zor olan, anne, baba ve iki kardeşten oluşan bir ailede yaşamaktır. Üstelik "ailesi yabancı"dır; Fransızca'yı aksanla konuşan Türkler! Farklı bir dünyadan gelen, Türkçe bilmeyen ve annesiyle bile iletişim kurmakta zorlanan bir çocuk olarak öyle çok sorusu vardır ki: Evden çıkmak için neden giyinilir? Neden evin kapısı kilitlenir? Tanımadığımız halde hırsızdan neden korkulur? İnsanın

yüzleşmeye başlar. Hayat hikayesini tekrar tekrar anlatmanın yükünü, ancak her anlatışta ona yeni bir mizah katarak kaldırabilir. Resim yapmak için eline her kağıt alışında bunu düşünür. Çocukken anlatacak tek bir hikayesi olduğunu, çünkü insanların dinlemek istediğini düşünürken, Fransız sürrealist edebiyatını okumaya başladıktan sonra, bu düşünceden kurtulur.

İskoçya'da Edinburgh Napier College of Commerce and Technology'nin tasarım bölümünde okurken, mimar olarak mezun olduğunda; Almanya'da Fachhochschule'de iç mimari eğitimi alırken; Londra Middlesex Polytechnic and Architectural Association'da iç tasarım öğrencisiyken; Kaliforniya Berkeley Üniversitesi'nde mimarlık yüksek lisansını tamamlarken, mimarlık tarihi doktorasına başlarken, hep resim yapar. San Francisco son memleketidir; orada bir mimarlık bürosunda on yıl çalışır, Kaliforniya Üniversitesi'nde öğretim üyesi olur ama soluk aldığı yer evindeki resim atölyesidir. Başkaları için çalışır, kendi için resim yapar. Hiçbirini de sergilemeyi aklına getirmez. Taa ki, sanat galerisi olan bir arkadaşı, sanatçısı son hafta sergiyi iptal edip

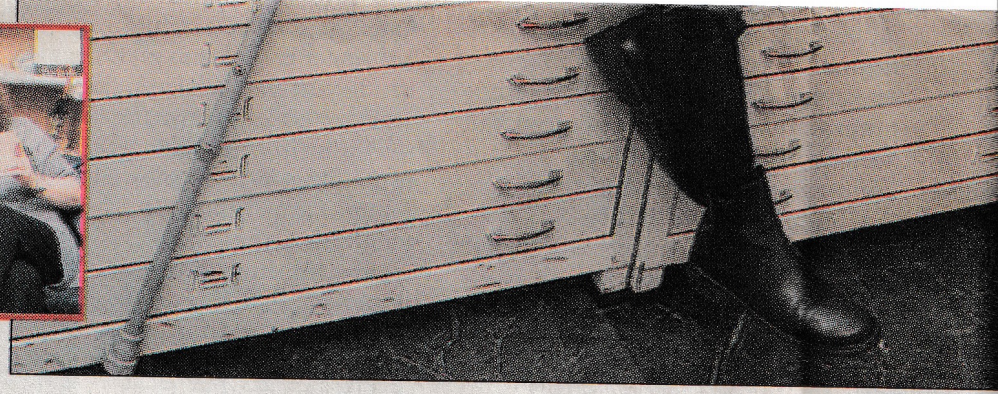

hatırladığı hastanelerde geçiren, ülkeden ülkeye, dilden dile dolaşarak uzun süre kendini hem bedeninde, hem -aile evi dahil- her yerde yabancı hisseden Tolon'un çok çarpıcı bir hayat hikayesi var. Ama aynı zamanda çarpıcı resimleri...

■ Emel ARMUTÇU

earmutcu@hurriyet.com.tr

15 Temmuz 1955 günü, Orhan ve Nezahat Tolon'un ikinci kızı olarak Nişantaşı'nda dünyaya gelir. Mimar babası Orhan Tolon, aynı zamanda adı Türkiye'de çizgi roman tarihine yazılmış, ilk yerli çizgi roman çizerlerindedir. Bugün 94 yaşına rağmen halen çizmektedir ve birkaç yıl önce televizyonda kendisinden "İzi bulunamıyor" diye söz edilince, ekrana doğru "Ben buradayım, ben buradayım" diye bağırmıştır.

Kendisinden üç buçuk yaş büyük ablası gibi, normal ve güzel bir çocuk olarak. Güzelbahçe Kliniği'nde dünyaya gelir Canan. Ancak iki kardeşin kaderi, bir yıl sonra Türkiye'de pek çok çocuğu etkileyecek bir salgınla değişir: İkisi de çocuk felcine yakalanır. Henüz bir yaşında olan Canan, bir süre karantinada kaldıklarını, sonra Fransa'da Bask bölgesinde bir hastaneye götürüldüklerini hatırlayamaz elbette. Ablası da daha büyüklerin koğuşuna konduğu için, hayata gözlerini kalabalık bir hastanede yalnız açmış olur aslında.

Sadece onun gibi felçli değil, zeka özürlü, otistik, şizofren, her türlü sorunu olan bir sürü çocukla bir arada tam altı yıl yaşar. Anne,

baba, kardeş nedir bilmeden. Onun için yuva olanın, ailesi için dış dünya olduğunu çok yıllar sonra keşfedecektir. İlk dil olarak Fransızca'yı öğrenir. O zaman "dışarı" ve "hastane" vardır; duvarların, yatakların, "hastane anneleri"nin gıysilerinin, her şeyin bembeyaz olduğu. "Dezenfektan kokusu, yankılı koridorlar, makine gürültülerine karışan çocuk seslerinin sağır edici gürültüsü, büyük asansörler, rehabilitasyon salonları, aygıtlar, minicik pembe ya da mavi önlükler giymiş, yerde sürünen ya da kırık kuklalar gibi düşen kalkan, yine düşen küçücük çocuklar... Onların yürüyebilmek için her adımda sürükledikleri gürültülü, ağır metal, küçük yürüme makineleri..."

ANNESİ : GÜZEL KOKAN KADIN

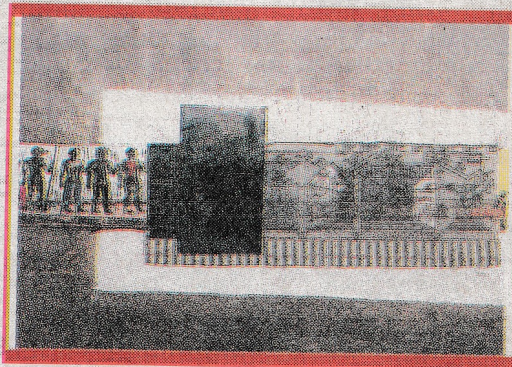
Gördüğü herkes -büyükler dışında- aynı yaştadır; bu yüzden çok uzun süre küçüklerin büyümediğini sanır. Hep birlikte düşülür, hep birlikte tuvalete gidilir, hep birlikte yenir, yatılır. Dayak yoktur ama büyük asansöre kapatılmak, karanlıkta bırakılmak gibi ağır cezalar vardır. Ödülü olmadan cezası olan

bir dünya, onun dünyası.

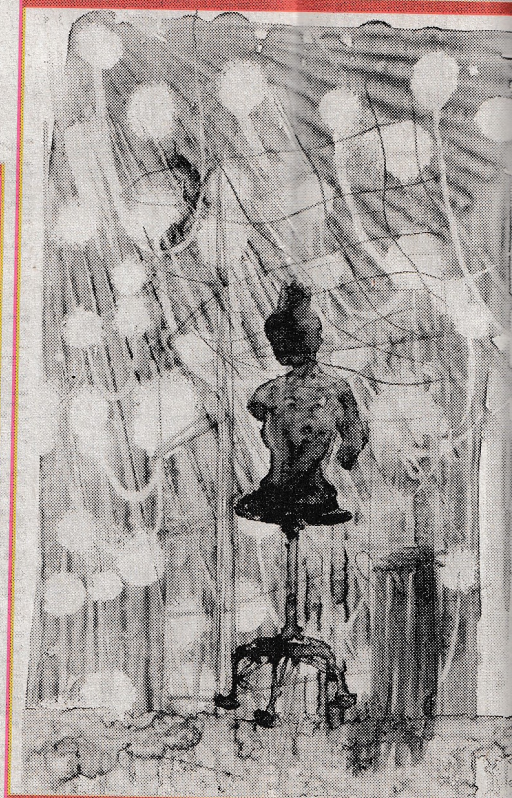
Kimi büyükler vardır, "dışarıdan" gele renkli giyinen. Annesi de onlardan biridir sadece çok güzel kokanı, güzel hediyeler getireni ve aksanı bozuk olanı. Hatta Başlı'nın "Kanon" diye telaffuz ettiği adını bile lış söyler, Canan diye çağırır onu! Bir yab dır; hep şaşkın, kaygılı, "Beni hatırladın n kim olduğumu biliyor musun?" diye sorar "O şiveyle, o dille, o kopartılmış bağlarla.

İşte o hastanede, daha konuşmaya yeni başladığı günlerden itibaren, ana dili çizgi olur. Daha sonra da ülkeden ülkeye, dilden dile her geçtiğinde, değişmeyen ana dili o kalacak; desen arayıp da bulamadığı sözcüklerin yerine geçecektir.

Aylarca yattığı yatağında, ışık vurmuş yüzeylere retinasını yakana kadar bakarak imgeler yaratır kendi kendine. Gözkapaklarına yansıyan enstantane resim yapar. Sonra görüntüyü kaydırarak diğer parlak noktada gördüğü imgenin üzerine

Eski eserlerinde, beden üzerine yoğunlaşma var. Bozuk, kutuya benzer kompartımanlara hapsolmuş figürler... Eseri harfi harfine yorumlamanın yanlış olduğunu, bunun izleyiciyi yönlendirdiğini düşündüğü için, çoğu resminin adı, "İsimsiz." Tolon'la ilgili Türkçe'de iki kitap çıktı: Biri söyleşi kitabı olan Limbo... Diğeri ise Norgunk Yayınevi ve Galeri Nev'in ortak yapımı, Geçmişsiz Gelecek...

dünya, onun dünyası.
mi büyükler vardır, "dışarıdan" gelen ve
i giyinen. Annesi de onlardan biridir işte;
e çok güzel kokanı, güzel hediyeler
eni ve aksanı bozuk olanı. Hatta Baskılı-
Kanon" diye telaffuz ettiği adını bile yan-
yler, Canan diye çağırır onu! Bir yabancı-
tep şaşkın, kaygılı, "Beni hatırladın mı,
olduğumu biliyor musun?" diye soran.
veyle, o dille, o kopartılmış bağlarla..."
e o hastanede, daha konuşmaya yeni
diği günlerden itibaren, ana dili çizgi
Daha sonra da ülkeden ülkeye, dilden
er geçtiğinde, değişmeyen ana dili olarak
ak; desen arayıp da bulamadığı
üklerin yerine geçecektir.
ylarca yattığı yatağında, ışık vurmuş
ylere retinasını yakana kadar bakarak
ler yaratır kendi kendine.
kapaklarına yansıyan enstantane resimler
r. Sonra görüntüyü kaydırarak diğer bir
k noktada gördüğü imgenin üzerine

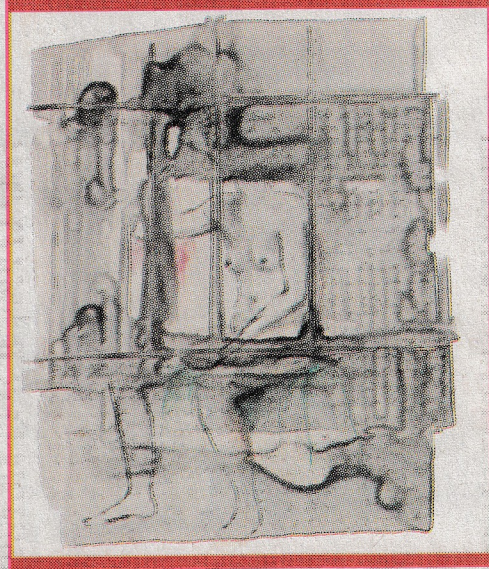
neden anne babası vardır? Ve neden
çoğunlukla yanıt yoktur?

TÜRKİYE: YABANCI BİR ÜLKE

Hastaneyle ilişkisi, ilk altı yılı tamamen orada kalmak, sonrakiler sık sık kontrole gitmek üzere, on yıl sürer. 13 yaşında Türkiye'ye doğru yola çıkmadan önce bir Fransız okuluna gider. Station bir arabanın arkasında ablasıyla birlikte oturarak yaptığı Türkiye yolculuğu, her ne kadar bilmediği bir ülkeye doğru olsa da keyifli bir yolculuktur aslında; küçüklüğünden itibaren hep ilgisini çeken ve bugün eserlerinde önemli bir yer kaplayan haritalara -onlar da çizgi- bakıp ülkeden ülkeye, yani renkten renge geçmek ilginçtir. Yalnız, Bulgaristan'da başlayan ve Türkiye'de iyice artan bakışlar hiç hoşuna gitmez. Attığı her adımda sarfettiği güçle yakından ilgilenen bakışlardır onlar. Yıllarca bu bakışlara maruz kalıp o kadar dolar ki ablasıyla "herkesin haftasonunu yine berbat ettik, oh olsun" dedikleri olur. Ona dikkatle uzun uzun bakanların belleğinde bıraktığı izleri çizmeye o zamanlar başlar.

İstanbul yıllarında, ona evde kalmanın daha emniyetli olduğu söylenir. "Acelesi olanları, koşarken çarpanları engellemek, onlara ısrarla istedikleri yeri vermek için ortadan kalkmak gerekir." Fransız okuluna yazılır; iyi bir talebe olamaz. Çünkü o bugün ne olduğunu çok merak ederken ona anlatılan taş devrinden başlayarak tarihtir. Ne zaman felsefeyle tanışır, hayatı değişir...

Ona absürd gelen hayatıyla şakalaşırçasına

Söylediğine göre, bana biraz Frida Kahlo'nun otoportrelerindeki acıyı çağrıştıran bu desenlerde anlattığı sadece kendisi değil. Onun gibi hasta çocuklar ve insanlar da değil, lösemili, zeka özürlü, azınlık, fakir ya da başka bir renkte olduğu için dışlanan herkes.

güç durumunda kalana kadar...

Böylece, adı modern resim alanında önemli bir yere ulaşır ama başlangıçta Fransız ressam olarak tanınır San Francisco'da, sonra Türk. "Vatanınız neresi?" sorusuyla da sık karşılaşır. Buna cevabı "Vatan zihinde oluşturulan bir şeydir" olacaktır. İnsanın kökleriyle sürekli meşgul olması tuhaf gelecektir ona; fanatıklığe götüren bir şeydir çünkü. Kendisi için bu araştırmayı hiçbir zaman gerekli görmez. "Köken arayışı kimi insanları birleştirir ama bu sefer de onları diğerlerinden ayırır" diye düşünür.

KAHVE TELVESİYLE RESİM

Çalışmaları da, resimlerinde kullandığı malzeme de çok çeşitlidir: Yaşanan en küçük mekan dediği mobilya tasarımları, canlı heykeller, dolmakalemle yaptığı desenler, tuvalde kullandığı, yaşayan ve çürüyerek ölen otlar gibi organik malzeme, pas, baskı teknikleri, fotoğraf, elbette yağlı boya, elbise patronları, diyagramlar, haritalar, hatta mimari projeler ve hatta kahve telvesi... Neden kahve telvesi dersiniz; sonucu tahmin edilemez ve "raslantı" onun çalışmalarının önemli bir parçasıdır. Sürekli olarak kurmak ve yok etmek, eserlerinin konusudur.

1980'den bu yana San Francisco'da yaşayan Canan Tolon, Türkiye'ye gelmeyi çok düşünür. Artık, bunca yıl sonra üzerine dikilen gözlere daha farklı yaklaşmaktadır elbette, hem Türkiye'de sanat ona göre daha olgun, sanatçılar diğerleriyle daha ilgilidir ama "burada karşıdan karşıya geçmesi çok zor" dur. Nişantaşı'ndaki Yaya Sergisi'ne bir sanatçı olarak katılmış, her çukura, her yüksek kaldırıma "Kendi düşen ağlamaz" yazmış, "belediye belki utanır da..." demiştir ama... Fiziksel koşullar yine de değişmemiştir.

